

Rapport 2008:30 R

Hur går det efter
kompletterande utbildning
för utländska akademiker?

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Hur går det efter kompletterande utbildning för utländska akademiker?

Utgiven av Högskoleverket 2008

Högskoleverkets rapportserie 2008:30 R

ISSN 1633-0632

Innehåll: Högskoleverket, analysavdelningen, **Thomas Furusten**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Bakgrund	7
Utbildningarna	7
Högskoleverkets uppdrag	8
Uppföljningar	11
Högskoleverkets tidigare kartläggningar	11
Linköpings universitet	13
Malmö högskola	15
Högskolan i Borås	16
Studenternas uppfattningar	17
Slutord	19
Referenser	21

Sammanfattning

Har personer som genomgått kompletterande utbildning för utländska akademiker fått relevanta arbeten? Det enkla svaret är ja, i hög grad. Tillgängliga undersökningar av de lärosäten där sådana utbildningar har drivits längst pekar på att majoriteten av studenterna har fått arbete efter utbildningen, och att en ytterligare hög andel har fortsatt med andra studier. Många studenter har också – på grund av att de fått arbete – avbrutit sin utbildning innan de hunnit slutföra den.

Samtidigt kan man givetvis ifrågasätta om det är utbildningarna i sig som ger en sådan effekt, och om ytterligare ämnesinriktad högskoleutbildning för dessa grupper verkligen är det mest kostnads- och tidseffektiva. I en tidigare utvärdering har dock Högskoleverkets granskningsgrupp konstaterat att insatser för invandrade akademiker är mest effektiva om de bedrivs vid universitet och högskolor.¹

Invandrade akademiker möter vissa särskilt kritiska aspekter på vägen mot arbete i Sverige. Hur utbildningarna förmår påverka följande punkter har betydelse för hur deltagarna lyckas på arbetsmarknaden.

- *Språket.* Många har svårt med svenskan både i undervisningssituationen, i den verksamhetsförlagda utbildningen och i arbetssökandet. Den engelska litteraturen är också ett hinder för många. Lärosätena lägger därför en stor del av resurserna på språkstöd och på skrivkurser.
- *Kontakter och andra underlättande faktorer.* Avsaknaden av nätverk och kontakter i Sverige är givetvis en brist för invandrade akademiker. I detta ligger också kulturella skillnader och att man kanske saknar de sociala koder som krävs för att lyckas i en anställningsprocess. För att skapa möjligheter kring detta krävs arbetsplatsförlagd utbildning i olika former. Det förutsätter att de lärosäten som ger utbildningen har ett gott samarbete med företrädare för arbetsplatser som kan erbjuda praktik.
- *Utbildning är resurskrävande för individen.* Många invandrade akademiker befinner sig i ett skede av livet då det kan vara svårt att avsätta tillräckligt mycket tid för studier. Många har svårt att läsa utbildningen på helfart eftersom de samtidigt måste försörja sig och få sin familj att fungera i det nya landet. Detta i kombination med språksvårigheterna innebär att det kan ta mellan 2 och 2,5 år för en utländsk akademiker att komplettera sin utbildning i Sverige. En del önskar skaffa sig en hel svensk examen och vill därför läsa hela utbildningen.

Högskoleverket har i tidigare utvärderingar uttryckt sig positivt om att karriärvägledning och utbildningar utgår från varje enskild individs

---

1. Granskningsgruppen för utvärdering av kompletterande utbildning för utländska akademiker, engagerad av Högskoleverket 2006, rapport 2006:35 R.

behov och förutsättningar för att bli konkurrenskraftig på arbetsmarknaden. Det behövs också tydligare information från lärosätena om hur tids- och resurskrävande en kompletterande utbildning kan vara.

- *Tillgodoräknanndet*. Några av de tidigare studenterna har uppgett att det av olika skäl är svårt för lärosäten att tillgodoräkna tidigare studier. Studenterna har möjlighet få vissa delar av en kurs tillgodoräknade. Detta kräver dock översatta kursplaner, och vissa har inte ens tillgång till kursplaner för ämnen som man studerat i sitt hemland. Ibland uppges det saknas kunskaper, vilja eller resurser för individuell validering för tillgodoräkning på lärosätena.
- *Behörighetsbevis* har stor betydelse i anställningssituationen och för anställningsformen när det gäller de reglerade lärar- och vårdyrkena. Utländska akademiker som söker svensk lärarexamen eller legitimation som sjuksköterska kan hänvisas av Högskoleverket respektive Socialstyrelsen till kompletterande högskoleutbildning. En åsikt som förekommer på lärosätetsnivå är att det kan behövas mer information om betydelsen av de bedömningar som Högskoleverket gör.

Inledning

Bakgrund

Integrationen av utländska akademiker på den svenska arbetsmarknaden kan delas in i tre problemområden. För det första har invandrare sedan flera decennier haft högre arbetslöshetsnivåer än infödda svenskar. Skillnaden till de invandrades nackdel var år 2003 ungefär 25 procentenheter. Variationerna är stora och orsakerna kan vara olika, men enkelt uttryckt har invandrare till Sverige svårt att komma in på arbetsmarknaden. För det andra är utlandsfödda överutbildade i högre grad än svenskfödda². Det vill säga de utför oftare arbetsuppgifter som är mindre kvalificerade än vad som motsvarar den formella kompetensen. Dessutom, för det tredje, har invandrare genomsnittligt lägre löner än svenskar i motsvarande arbeten.³

Den sammanfattade bilden är att välutbildade utlandsfödda – ännu en bit in på 2000-talet – har påtagliga svårigheter att finna en position på den svenska arbetsmarknaden.

Enligt uppgifter från SCB 2006 var en tredjedel av alla högutbildade invandrare utan arbete, trots att flertalet utländska akademiker hade högre utbildning än inrikes födda⁴. SCB anger avsaknad av kontakter som den väsentligaste förklaringen till dessa förhållanden. Enligt Högskoleverkets rapport *Att komma till sin rätt*⁵ krävs för att invandrade akademiker ska få ett arbete i många fall att de kompletterar sina utländska utbildningar eller omskolar sig – så kallad yrkesväxling.

Utbildningarna

I april 2002 beslutade regeringen att satsa på utbildningar som specifikt riktar sig till invandrade akademiker⁶. Bakgrunden var försök med s.k. aspirantutbildning, som pågått vid 13 lärosäten under 1990-talet. Nu gavs Malmö högskola och Linköpings universitet i uppdrag att under perioden 2002–2004 bedriva aspirantutbildning för invandrade akademiker, och särskilda medel utgick för detta. Efter särskild ansökan kom också den så kallade invandrarakademien vid Högskolan i Borås att ingå i regeringens satsning.

---

2. Ekberg & Rooth 2004, SCB 2006.

3. IFAU 2006.

4. SCB 2006. Undersökningen som genomfördes under 2004 omfattade 6 500 utrikes födda i åldern 25–68 år med minst tre års högskoleutbildning, som invandrat till Sverige mellan 1991 och 2002.

5. Högskoleverket R 2004:37.

6. Enligt förordningen om särskild teoretisk och praktisk utbildning vid vissa universitet och högskolor (SFS 1995:889).

Utbildningen skulle ges på heltid, omfatta 40 poäng och bestå dels av teoretiska studier, dels av praktik. Utöver krav på särskilda förkunskaper i engelska respektive svenska gällde att de sökande skulle ha en utländsk högskoleexamen motsvarande minst tre års heltidsstudier. Företräde till utbildningarna skulle ges till sökande som var inskrivna vid arbetsförmedlingen.

Sedan 2004 har utbildningarna fortsatt att ges, även om omfattningen varit relativt liten och dessutom minskat något. Regeringens satsning på kompletterande utbildning för utländska akademiker fortsatte genom att särskilda medel för sådan utbildning gavs till Malmö högskola och Linköpings universitet för perioden 2005–2006.

Högskoleverkets uppdrag

I regleringsbrevet för Högskoleverket verksamhetsåret 2008 ges verket av regeringen i uppdrag att ”studera och redovisa hur det har gått för de individer som har genomgått kompletterande högskoleutbildning för utländska akademiker med avseende på om de har fått arbete inom området för sin examen”.

I verkets kontakter med högskolorna inför detta uppdrag har man uttryckt tveksamhet kring frågeställningen ”fått arbete inom området för sin examen”. Man kan se det som en av lärosätenas uppgifter att vidga detta område för att snarare relatera sin kompetens än sin examen till arbetsmarknaden. Det är en mer relevant fråga huruvida arbetet är i nivå eller nästan i nivå med tidigare utbildning och erfarenhet.

Enligt Högskoleverkets tolkning av uppdraget är det kanske mest väsentligt att ringa in vilka förhållanden inom och kring den kompletterande utbildningen som bidrar till att förbättra individernas möjlighet att få ett relevant arbete. Från det perspektivet kan detta uppdrag bidra till en positiv framtida utveckling.

Material

Högskoleverket har en inarbetad metod för att bedöma etableringen för högskoleutbildade på arbetsmarknaden. Enligt denna följer verket årligen examinerade per utbildningsområde och redovisar hur frånvaron av ett antal problemindikatorer indikerar etableringen på arbetsmarknaden. För detta syfte används registerdata från SCB, men i registret finns ingen märkning för kompletterande utbildning för utländska akademiker. Det gör att metoden att mäta etablering som Högskoleverket använder inte kan tillämpas för att följa dem som har gått dessa utbildningar.

Högskoleverket har år 2004 och 2006⁷ föreslagit regeringen att ålägga lärosätena uppgiften att redovisa kompletterande utbildningar på ett enhetligt sätt. Då detta ännu inte gjorts är möjligheterna att ta fram tillförlitliga och jämförbara uppgifter om de studerande även denna gång begränsade. Vad som

---

7. Reg.nr 12-4439-03 respektive 12-487-06.

stått till buds för denna kartläggning är de uppföljningsmaterial som respektive högskola tagit fram. Utöver detta har högskolor kontaktats för att besvara våra frågor. Höskoleverket har bedömt att någon kompletterande enkätundersökning riktad till tidigare studenter inte varit motiverad eftersom en sådan knappast skulle tillföra ytterligare information.

De lärosäten som i första hand ingår i kartläggningen är de som arbetat längst med att utveckla kompletterande utbildning för utländska akademiker, eftersom erfarenheterna är störst på dessa lärosäten. Övriga lärosätens motsvarande utbildningar har inte drivits tillräckligt länge för att man ska kunna dra några slutsatser om studenternas gångbarhet på arbetsmarknaden.

Uppföljningar

I detta kapitel sammanfattas erfarenheter från Högskoleverkets tidigare utvärderingar samt utdrag från de uppföljningar och/eller utvärderingar som har gjorts av Malmö högskola, Högskolan i Borås och Linköpings universitet. En kort enkät från Högskoleverket, besvarad av de utvalda lärosätena i mars 2008, utgör också en del av underlaget till beskrivningarna och slutsatserna.

Högskoleverkets tidigare kartläggningar

Högskoleverket har under 2000-talet – på regeringens uppdrag – beskrivit omfattningen och utfallet av kompletterande utbildning för utländska akademiker. Detta har redovisats i fyra separata rapporter.

År 2003 visades i *Ett svenskt kvitto? Kompletterande utbildning för utländska akademiker*⁸ att de flesta inom denna utbildning kompletterade utländska examina med kurser inom lärarutbildningen, eller genom preparandkurser för att få sjuksköterskeexamen eller legitimation. Undersökningen visade också att högskolan sällan är initiativtagare till kompletterande utbildning för utländska akademiker. I första hand rörde det sig om uppdragsutbildning, och de största beställarna var AMS och länsarbetsnämnderna, ibland i samverkan med landsting och kommuner.

Undersökningen 2003 visade vidare att den kompletterande utbildningen i hög grad haft funktionen att ge ett nödvändigt ”kvitto” för att kunna få en anställning i Sverige. En hög andel, 84 procent, av dem som avslutat utbildningen med godkänt resultat hade fått arbete, nästan hälften i form av tillsvidareanställningar. Överlag var också de före detta studenterna positiva till utbildningen.

I uppföljningen året därpå, *Uppföljning av kompletterande utbildning för utländska akademiker – andra året*⁹, läggs ett vidare perspektiv till beskrivningen. Högskoleverket konstaterar där att kompletterande utbildning framför allt förekommer för några större utbildningsområden som undervisning, yrkesutbildningar inom hälso- och sjukvård samt veterinärmedicin. Största delen av den kompletterande utbildningen hade skett som uppdragsutbildning beställd av AMS inom projektet ”Språnget”. Antalet studenter hade minskat något i förhållande till tidigare år. Majoriteten, ca 60 procent, var kvinnor.

En viktig slutsats av uppföljningen var att kompletterande utbildning i högre utsträckning borde organiseras som reguljär utbildning. Det skulle ge samhällsekonomiska fördelar, men framför allt skulle det ge utländska akademiker möjlighet att komplettera utbildning inom andra områden än bristyr-

---

8. Reg.nr 12-187-02.

9. Reg.nr 12-4439-03.

ken. Dessutom innebär en inordning av utbildningarna inom den ordinarie verksamheten att studenternas rättssäkerhet ökar.

Sommaren 2006 presenterade Högskoleverket en avslutande kartläggning i två separata rapporter. I den första, *Kartläggning och analys av kompletterande högskoleutbildningar för utländska akademiker*¹⁰ upprepas budskapet att kompletterande utbildning för utländska akademiker bör frikopplas från arbetsmarknadspolitiska åtgärder och bristyrkesproblematik. I stället föreslås att öronmärkta medel tillförs ett antal lärosäten som tillhandahåller kompletteringsutbildningar inom ett bredare utbildnings- och yrkesområde än vad som är möjligt inom AMS¹¹ verksamhet.

I sammanfattningen av kartläggningen beskrivs:

- att 15 lärosäten redovisat sin verksamhet
- att de flesta utbildningarna varit uppdragsutbildningar och att länsarbetsnämnderna sammantaget är den största enskilda beställaren
- att utbildningen i flera fall har genomförts i samarbete mellan olika aktörer – t.ex. länsarbetsnämnd, arbetsförmedling, kommun, komvux, lands-ting, och i andra fall har givits på lärosätets initiativ inom ramen för reguljär utbildning och grundutbildningsanslag
- att antalet kompletterande utbildningar och därmed antalet studenter har minskat
- att de vanligaste utbildningarna fortfarande är inriktade mot undervisningssektorn, sektorn för vård och omsorg samt medicin
- att utbildningarnas karaktär har varierat – akademisk utbildning enligt individuell studieplan baserad på reguljär utbildningsplan för programmet i fråga, särskild studieplan på högskolenivå med eventuell praktik, eller studie- och arbetsmarknadsförberedande utbildning omfattande både akademisk utbildning och komvuxutbildning med eventuell praktik
- att spännvidden i utbildningarnas omfattning varit stor.

Den andra rapporten från Högskoleverket som kom år 2006 bär titeln *Invandrarakademi och aspirantutbildning – erfarenheter av kompletterande utbildning för invandrade akademiker*¹². Den är en regelrätt utvärdering av de utbildningsprogram för invandrade akademiker som på regeringens uppdrag år 2002 förlagts till högskolan. Inom denna satsning ingick aspirantutbildningarna vid Linköpings universitet respektive Malmö högskola och den så kallade Invandrarakademien vid Högskolan i Borås. I utvärderingen bedöms utbildningarna i detalj och innehåller rekommendationer inför framtida verksamhet. Bland annat drar granskningsgruppen den i det här sammanhanget centrala slutsatsen att invandrade akademiker bäst finner vägarna till den svenska arbetsmarknaden via insatser vid universitet och högskolor.

---

10. Reg.nr 12-487-06.

11. Nuvarande Arbetsförmedlingen

12. Högskoleverkets rapport 2006:35 R.

Linköpings universitet

Mot bakgrund av erfarenheter av kompletterande utbildning för utländska lärare¹³ ansökte Linköpings universitet i början av 2002 om medel för att genomföra aspirantutbildning. Sådana medel har universitetet fått i två omgångar under perioden 2002–2006.

Utbildningen hade från början tre inriktningar: en mot läraryrket, en mot sjuksköterskeyrket och en inriktning mot övriga yrken. Av sammanlagt 135 deltagare i aspirantutbildningen under perioden studerade mer än hälften till lärare. Inriktningen mot sjuksköterska, däremot, ställdes in efter första året på grund av för få behöriga sökande.

I Högskoleverkets utvärdering från 2006 rapporteras positiva resultat. De allra flesta som genomgått kompletterande utbildning med läkarinriktning och klarat proven har fått anställning inom vården.

Också resultatet för lärarinriktningen är positivt. Av dem som genomgått utbildningen har nio av tio antingen fått lärarbehörighet efter prövning eller fortsatt sin utbildning i den reguljära lärarutbildningen.

Även resultatet av utbildningen med inriktning mot övriga akademiska yrken beskrivs som gott. Många studenter erbjuds arbete redan på praktikplatsen, andra finner arbete senare. En del av studenterna fortsätter att studera, och endast en liten andel fortsätter i arbetslöshet.

För de flesta av deltagarna på aspirantutbildningen har målet varit att uppnå en svensk lärarexamen eller få ett behörighetsbevis från Högskoleverket. Flertalet deltagare nådde inte upp till målet efter 40 poäng, varför de fortsatte studera inom lärarprogrammets ämnesinriktningar eller på universitetets fristående kurser. En bedömning av deltagarnas utländska betyg gjordes av studievägledare och personer med ämneskompetens. Dessa gav förslag på eventuella kompletteringar. I ämnena engelska och matematik gavs särskilda kompletteringskurser för utländska akademiker. Den genomsnittliga studietiden för att uppnå behörighet uppgick till cirka två år.

Universitetets uppföljning

År 2006 gjorde projektets ansvariga studievägledare en uppföljning av lärarutbildningen¹⁴. Uppföljningen bestod dels av en enkät som gick ut till alla som genomgått utbildningen, dels av djupintervjuer med ett mindre antal studenter.

För att besvara enkäten skulle man ha slutfört sina studier och lämnat universitetet. Relativt många var fortfarande mitt uppe i sina studier när enkätundersökningen gjordes och deltog således inte. Svarsandelen var 86 procent, och enkäten besvarades av 66 personer. Av dem var 47 personer registrerade som arbetssökande då de påbörjade sin utbildning. Efter genomförd och avslutad

---

13. Denna utbildning anordnades på uppdrag av länsarbetsnämnden.

14. Kristin Sjölander, Linköpings universitet 2006.

utbildning var 12 personer fortfarande registrerade som arbetssökande. Av dessa 12 var 6 behöriga att arbeta som lärare.

Av dem som hade arbete var 28 anställda som lärare och 7 personer arbetade i andra yrken.

Sedan undersökningen genomfördes har ytterligare 34 personer slutfört sina studier och fått lärarexamen. Enligt uppgift från den utbildningsansvarige på universitetet arbetar cirka 20 av dessa som lärare i dag.

Arbetsmarknaden före utbildningen

Deltagarna beskriver de kvalificerade yrkena på svensk arbetsmarknad som svårtillgängliga. Endast 11 procent av de svarande hade före aspirantutbildningen haft ett arbete i Sverige som motsvarade deras utländska utbildning. I sitt hemland hade 75 procent av dem haft ett sådant arbete. Att påbörja aspirantutbildningen var därför ett viktigt steg mot att komma in på den svenska arbetsmarknaden och få ett kvalificerat arbete.

Deltagarna har ombetts att redogöra för varför de valt en utbildning till lärare i Sverige. För några av dem var valet logiskt eftersom de arbetat som lärare i sina hemländer. Övriga såg möjligheterna att få ett arbete eftersom bristen på lärare diskuterats i medierna. De tveksamheter som fanns inför att bli lärare i Sverige handlade om osäkerhet om hur det svenska skolsystemet fungerar, tvivel kring förmågan att undervisa på annat språk än modersmålet och de kulturella skillnaderna.

Arbetsmarknaden efter utbildningen

Nästan alla av de tillfrågade har svarat att de upplever att deras möjligheter att få ett arbete i Sverige ökat efter aspirantutbildningen. Dels har flera av dem fått ett svenskt bevis på att de är lärare, dels har de utvecklat sitt kontaktnät genom den praktik som ingått i utbildningen. Vidare har de också förbättrat sina kunskaper i svenska under studietiden. Genom utbildningen anser de sig också ha fått en god kännedom om värdegrunden i den svenska skolan och pedagogiska redskap att använda i klassrummet.

Under intervjuerna har också framkommit att de som arbetar som lärare känner sig väl mottagna på arbetsplatsen, även om några beskriver det som en lång process att lära känna den svenska skolan och den kultur som råder.

En stor svårighet är språket – lärarens kanske viktigaste redskap. Samtliga som antagits till utbildningen har uppfyllt kravet på kunskaper i svenska (antingen genom betyg eller genom att de testats ha motsvarande kunskaper), men förmågan att kommunicera på svenska har ändå varit tämligen begränsad hos många. Därför måste, enligt utbildningens ansvariga, ”stora insatser” göras för att alla ska nå upp till en nivå som gör det möjligt att fungera som lärare i den svenska skolan. Betyget godkänd i gymnasiets kurs svenska B motsvaras långt ifrån alltid av motsvarande faktiska kunskaper.

Erfarenheter av utbildningen visar att det i flera fall krävs mer än de 40 poäng¹⁵ som förordningen föreskriver för att den tidigare utbildningen ska kunna anpassas till kraven på den svenska arbetsmarknaden.

Malmö högskola

Malmö högskola startade en aspirantutbildning 2002 inom ramen för samma satsning som Linköpings universitet. Högskolan valde att starta en allmän inriktning – aspirantutbildningen. Senare har man startat en inriktning mot förvaltning – högre praktisk förvaltningsutbildning – som gavs första gången år 2006. Dessutom ges i en projektverksamhet ”utländska lärares vidareutbildning”, ULV-projektet, som startade hösten 2007 och pågår till och med hösten 2009¹⁶. Inom denna försöksverksamhet bedrivs kompletterande lärarutbildning för dem som har en utländsk lärarexamen och vill bli behöriga lärare i Sverige (eller som har ett behörighetsbevis och vill komplettera med ytterligare undervisningsämne).

Högskoleverkets utvärdering 2006 visade att cirka hälften av dem som påbörjat aspirantutbildningen sedan 2002 befann sig i arbete eller egen verksamhet. De flesta av de övriga befann sig ännu i någon utbildning på högskolenivå.

Högskolans uppföljning

Aspirantutbildningen ges vid institutionen för internationell migration och etniska relationer (IMER) på Malmö högskola. Högskolan har gjort en uppföljning av dem som gått aspirantutbildningen höstterminen 2002 till höstterminen 2006.¹⁷ Dessutom har högskolan fört löpande egen statistik över de studenter som har lämnat de två utbildningarna. Den visar att runt 70 procent gått direkt från utbildningen till arbete, men ger ingen information om vilken typ av anställning det rör sig om.

Utöver detta har en doktorand vid IMER följt aspirantutbildningen från start och gjort djupintervjuer med aspiranterna som en del i sitt avhandlingsarbete.

I sin årsredovisning skriver Malmö högskola att det utmärkande för utbildningen är en stark individanpassning där studentens behov av kompletterande utbildning och praktik noga undersöks.

Sedan aspirantutbildningen startade vid Malmö högskola 2002 har den haft 117 registrerade studenter. Av dem avbröt elva personer utbildningen på ett tidigt stadium och deras huvudsakliga skäl var problem med studiefinansieringen. Av de återstående 106 personerna studerar 17 fortfarande, 15 personer

---

15. Enligt det tidigare poängsystemet.

16. ULV-projektet är nationellt och omfattar även Göteborgs universitet, Umeå universitet, Linköpings universitet, Örebro universitet och Stockholms universitet. Det nationella ansvaret ligger hos Stockholms universitet.

17. Svarefrekvensen var dock så låg som 36 procent (32 svar av 90 möjliga).

har fullföljt utbildningen och 85 personer har gjort studieuppehåll eller studieavbrott sent i utbildningen. För 45 personer är anledningen till att de avbrutit utbildningen att de har fått jobb. En person har startat eget företag och tio personer studerar numera på andra program på högskolan.

Högskolan framhåller det som positivt ur ett studentperspektiv att så många avbryter utbildningen på grund av att de får ett jobb – vilket är det huvudmål som studenterna har med sina studier.

Den andra grenen av kompletterande utbildning för utländska akademiker vid Malmö högskola är den högre praktiska förvaltningsutbildningen. Denna har en stor bredd med inriktning mot offentlig sektor och har därför inga enkelt definierbara målyrken att utvärdera mot. För dem som går högre praktisk förvaltningsutbildning kan utbildningen innebära en helt ny inriktning mot arbetsmarknaden.

Under 2006 var 14,3 helårsstudenter registrerade på aspirantutbildningen och 8,5 på högre praktisk förvaltningsutbildning. Trots ett högt söktryck har det under 2006 varit färre studenter än tidigare år som påbörjat utbildningen. Detta beror enligt högskolan på att studenterna inte uppfyller behörighetskraven, trots att det finns goda möjligheter att få den reella kompetensen bedömd i både svenska och engelska. En annan anledning är problem att få bostad i Malmö eller problem med studiefinansiering. De flesta studenterna på utbildningarna är i åldersgruppen 30–45 år.

I sin årsredovisning skriver högskolan att allt fler av studenterna erbjuds anställning som en effekt av utbildningen. Som en tänkbar anledning till detta anges att studenterna är yngre och vistas kortare tid i Sverige före utbildningen och därmed har inte så lång tid förflutit sedan de utbildat sig i hemlandet. Det gör det också lättare att få praktikplatser.

Högskolan i Borås

Invandrarakademien (IA) startade som ett projekt under hösten 2002. Högskoleverkets utvärdering 2006 visar att 135 studenter har genomgått den så kallade Invandrarakademien mellan 2002 och 2005. Av dessa hade 19 procent fått arbete, 42 procent befann sig ännu i högre utbildning och 8 procent hade omregistrerat sig vid Invandrarakademien för kompletterande studier i svenska.

Högskolans uppföljning

Enligt den självvärdering som genomfördes våren 2006 för Högskoleverkets räkning hade de flesta studenterna efter en termins studier på IA antingen gått vidare med kompletteringen av sin tidigare utbildning eller gått direkt ut till arbetslivet.

En mindre uppföljning har nyligen genomförts via telefonsamtal till studenter som började studera vid IA från hösten 2005, och som var antagna under perioden från och med höstterminen 2005 till och med höstterminen 2006.

Kontakt söktes med hälften av studenterna, 30 av cirka 60 personer, varav 22 personer var tillgängliga. Resultaten av telefonsamtalen var följande.

Fem personer hade genomgått en ganska snabb övergång till arbetsmarknaden efter ungefär ett år på högskolan (IA samt någon kurs). De arbetade inom sina respektive utbildningsområden: arkitekt, ingenjör och lärare. De uppgav att de var nöjda med de kompletterande studierna i svenska, kulturmöten och engelska samt med studentmentorns arbete med bedömning och vägledning.

En annan grupp (sex personer) hade kompletterat sina utbildningar utöver terminen på IA med 2 till 2,5 års utbildning. De fann sedan arbete inom sina inriktningar som lärare, sjuksköterska eller ekonom.

En tredje urskiljbar grupp (tre personer) var de som hade arbete men inte inom sitt utbildningsområde. De hade valt att arbeta i stället för att komplettera sin tidigare utbildning.

En fjärde grupp utgjordes av de åtta personer som ännu befann sig i studier. Två av dessa läste fristående kurser och två kompletterade till en magisterexamen. Som anledning uppgavs att de inte fått arbete efter genomgången IA.

En person hade läst en termin på IA och sedan kompletterat med en kurs i sjukvårdssvenska i Göteborg.

Tre studenter som började på IA vårterminen 2007 studerar fortfarande vid Högskolan i Borås.

En specifik svårighet som uppgavs var att kursen på IA inte gav nationell formell högskolebehörighet utan endast lokal behörighet på högskolan i Borås.

Studenternas uppfattningar

Följande är en sammanställning av slutsatser utifrån de studentintervjuer som gjorts av Högskolan i Borås, Malmö högskola och Linköpings universitet. En reservation kan vara på sin plats – eftersom Högskoleverket till den här rapporten har bett lärosätena om en problembeskrivning utifrån dessa samtal och övriga erfarenheter, så är också slutsatserna i första hand problemorienterade. I korthet efterlyses mer språk, mer praktik, mer kontakt med företag, mer information, bättre och tydligare valideringsarbete, mer flexibilitet för tillgodoräkande och större möjlighet till formell behörighet. Styckena nedan utvecklar dessa önskemål något.

Tidsaspekten. Det kan ta mellan 2 och 2,5 år för en utländsk akademiker att komplettera sin utbildning i Sverige. En del önskar skaffa sig en hel svensk examen och vill därför läsa hela utbildningen. Studenterna efterfrågar bättre information från institutionerna om hur lång tid en komplettering kan ta. Många studenter måste samtidigt försörja sig och många har inte möjlighet att läsa utbildningen på helfart.

Språket. Många har svårt med svenskan, både i kurslitteraturen och i den verksamhetsförlagda utbildningen. Den engelska litteraturen är också ett hinder för många.

Kontakter och andra underlättande faktorer. Avsaknaden av nätverk och kontakter i Sverige har flera angett som en svårighet.

Generellt kan sägas att de som kommer från länder utanför Europa har sämre förutsättningar, och därmed är i större behov av stöd.

Också bristen på kapital och det utländska medborgarskapet innebär svårigheter. När det gäller studiefinansieringen har arbetsförmedlingen på olika orter tillämpat de tidigare gällande reglerna för aktivitetsstöd på olikartat sätt. Som bosatt i en viss kommun kunde man få ersättning i högst ett år, medan man i en grannkommun kunde uppbära ersättning i flera år.

Tillgodoräknande. Några av de intervjuade har uppgett att det av olika skäl är svårt för lärosäten att tillgodoräkna tidigare studier. Studenterna har möjlighet att få vissa delar av en kurs tillgodoräknade, men ofta blir det inte av för att det är för dyrt att översätta kursplaner. Vissa har inte fått tillgång till kursplaner för ämnen som man har studerat i sitt hemland. Ibland uppges det saknas kunskaper, vilja eller resurser för att kunna göra en individuell validering för tillgodoräknande av tidigare studier på lärosätena.

Någon person uppgav att det var ett problem att arbetsgivarna inte alltid bryr sig om Högskoleverkets bedömningar och utlåtanden om utländska examina.

Slutord

Tillgängliga undersökningar av de lärosäten där kompletterande utbildning för utländska akademiker har drivits längst pekar på att majoriteten av studenterna har fått arbeten efter utbildningen, och att en ytterligare hög andel har fortsatt med andra studier.

Det bör dock påpekas att det inte alltid är problem eller fördelar som har med utbildningen att göra som påverkar huruvida man får arbete eller inte. Situationen på arbetsmarknaden påverkar i hög grad också. Exempelvis kan sägas beträffande aspirantutbildningen med lärarinriktning vid Linköpings universitet att det under 2000-talets första hälft blev svårare för utbildade lärare generellt att finna ett arbete i Östergötland.

Det kan också finnas andra orsaker till svårigheter att finna arbete; inte minst kan individuella eller gruppvisa förhållanden påverka resultatet när undersökningsgrupperna är så pass små som i fallet med dessa utbildningar. De invandrargrupper som har svårt att få arbete utan att komplettera sin utbildning från hemlandet har förmodligen inte valt att flytta till Sverige av arbetsmarknadsskäl. Högskoleverket har i tidigare utvärderingar uttryckt det positiva i att aspirantutbildningen utgår från varje enskild individs behov och förutsättningar för att bli konkurrenskraftig på arbetsmarknaden.

Det är lätt att konstatera vilka som är de största hindren som invandrade akademiker möter på vägen mot arbete i Sverige. I dessa finns också utmaningarna för den kompletterande utbildningen.

Referenser

- Jan Ekberg och Dan-Olof Rooth 2004: *Yrke och utbildning på 2000-talets arbetsmarknad – skillnader och likheter mellan inrikes och utrikes födda personer*. Bilaga till Rapport Integration 2003, Norrköping, Integrationsverket.
- Högskoleverket 2003: *Ett svenskt kvitto? Kompletterande utbildning för utländska akademiker*, reg.nr 12-187-03.
- Högskoleverket 2004: *Uppföljning av kompletterande högskoleutbildning för utländska akademiker – andra året*, reg.nr 12-4439-03.
- Högskoleverket 2004: *Att komma till sin rätt*, Rapport 2004:37 R.
- Högskoleverket 2005: *Kartläggning och analys av kompletterande högskoleutbildningar för utländska akademiker*, reg.nr 12-487-06.
- Högskoleverket 2006: *Lärare i nytt land*, Rapport 2006:1 R.
- Högskoleverket 2006: *Invandrarakademi och aspirantutbildning – erfarenheter av kompletterande högskoleutbildningar för invandrade akademiker*, Rapport 2006:35 R.
- IFAU (Dan-Olof Rooth och Olof Åslund) 2003: *Spelar när och var någon roll? Arbetsmarknadsläget betydelse för invandrares inkomster*, IFAU 2003:5.
- Olof Åslund, Robert Erikson, Oskar Nordström Skans och Anna Sjögren 2006: *Fritt inträde? Ungdomars och invandrares väg till det första arbetet*. Stockholm, SNS Förlag.
- Åsa Sjölander, Linköpings universitet 2006: *Kompletterande utbildning för utländska akademiker. Aspirantutbildningens betydelse för möjligheten att erhålla ett arbete som lärare i Sverige*.

